

Tartalomjegyzék

Gazdasági alapismeretek	3
Vállalkozás jellegű adók (2008)	4
Bérfizetéshez kapcsolódó adók	5
Alapvető gazdasági számítások	6
A viszonyszámok	9
A bázisviszonyszám	9
A láncviszonyszám	10
Összefoglaló feladatok	12
A Dinamikus viszonyszám	15
A tervfeladat viszonyszám	15
A tervteljesítési viszonyszám:	16
Összefoglaló feladatok	17
A megoszlási viszonyszám	18
Összefoglaló feladatok	19
A fogyasztói ár elemei	22
Az árlépcső és az általános forgalmi adó	23
A hagyományos és korszerű ár felépítése	26
Árrés-szint	27
Anyagfelhasználás szint (ELÁBÉ szint)	27
A haszonkulcs	27
Összefoglaló feladatok	29
Az áruforgalmi tevékenység elemzése	32
Az átlagkészlet	33
Egyszerű számtani átlag	33
A kronologikus átlag	34
A forgási sebesség számítása	35
A forgási sebesség napokban	36
A forgási sebesség fordulatokban	36
Összefoglaló feladatok	38
A vendéglátó ipari készletek elszámoltatása	41
Összefoglaló feladatok	42
Létszám és bérgazdálkodás	44
A termelékenység	44

Az átlagbér	44
A bérhányad, bérköltség-szint	45
Összefoglaló feladatok	45
A vállalkozás eredményének képződése, kiszámításának és elemzésének menete	48
A költségekkel kapcsolatos gazdasági számítások	50
Költségszint, költségfedezeti hányad	50
A vállalkozás eredménye	50
Eredmény szint, nyereségszint és nyereségfedezeti mutató	50
Az eredmény statisztikai elemzése	51
Összefoglaló feladatok	52
Kiegészítés a vendéglátó gazdálkodási számításokhoz	54
Összefoglaló feladatok	55
Beruházások értékelése	57
A hozam	57
Megtérülési idő	57
Összefoglaló feladatok	58
Képletgyűjtemény	59
Definíciók	65
Megoldások	69

Gazdasági alapismeretek

A vendéglátó munka során sok olyan kérdés vetődik fel, amelyre csak akkor tudunk hitelt érdemlően választ adni, ha a gazdasági élethez kapcsolódó kötelezettségeinket a tőlünk elvárható mértékben ismerjük, és teljesítjük. A ránk vonatkozó szabályozásokról – amelyek legalább évről évre, de van, hogy annál gyakrabban változnak - folyamatosan tájékozódnunk kell ahhoz, hogy tevékenységünket a jogszabályoknak megfelelően tudjuk végezni.

Miután az esetek többségében azért végzünk gazdasági tevékenységet, hogy minél magasabb profitra tegyünk szert, ezért nem hagyható figyelmen kívül, hogy milyen típusú kiadások azok, amelyeket nem kerülhetünk el, és amelyeket csak közvetetten tudunk befolyásolni.

A gazdasági számításainkat a tevékenységünk megtervezésekor, annak végzése közben és egy-egy időszak lezárásakor fogjuk végezni. Azokra az ismeretekre, amelyek ezekhez a segítségünkre lehetnek, a vendéglátó ismeretek gazdaságtannal foglalkozó tételeiben találkozhatunk. Ha sikeresen elsajátítjuk az elméleti tudnivalókat, talán már nem okoz problémát a számszaki eredmények produkálása.

A talán legfontosabb kiszámítanivalóink azok az adó és járulékféleségek lesznek, amelyeket a következőkben összefoglaló jelleggel szeretnénk megmutatni. A korántsem a teljesség igényével készült táblázatok talán segítséget nyújthatnak a tájékozódásban, valamint a tudnivalók rögzítésében.

A táblázatban a 2008. évre vonatkozó szabályozás található.

Vállalkozás jellegű adók (2008)

Adónem	Általános forgalmi Adó (ÁFA)	Társasági adó	Vállalkozói SZJA	Vállalkozói Osztalék adó	Vállalkozói átalány adó	Iparüzési adó	EVA
Adó alanya	ÁFA-körbe belépett gazd. társaságok, egyéni vállalkozó	Gazdasági társaságok	Egyéni vállalkozók (egyéni cég)	Egyéni vállalkozók (egyéni cég)	Egyéni vállalkozók (egyéni cég), ha választja	Gazdasági társaságok, egyéni vállalkozók	Ezt választó gazdasági társaságok, egyéni vállalkozók
Adó alapja	Bevételekben érvényesített és a kiadásokban előre felszámított ÁFA érték (Tv szerint levonható)	A bevételek és kiadások egyenlege, korrigálva a társasági adótörvény szerinti tételekkel	A bevételek és kiadások egyenlege, korrigálva a személyi jövedelemadó-törvény szerinti tételekkel	A vállalkozói személyi jövedelemadó alá vont eredmény adózott része	Tevékenységtől függően a bevétel előírt százaléka	Az árbevétel és pénzügyi bevétel csökkentve az anyagköltséggel, az ELÁBÉ-val és az alvállalkozói teljesítménnyel	Az ÁFA-val növelt teljes éves bevétel (max. 25 millió ft)
Adó mértéke	Kulcsok: 5%, 20%. Adótartalom: 4,76%, 16,67%	16% (az adóalap 50 millió forintjáig 10%, amennyiben nem vesznek igénybe más adókedvezményt, illetve egyéb feltételek teljesülnek)	16% (az adóalap 50 millió forintjáig 10%, amennyiben nem vesznek igénybe más adókedvezményt, illetve egyéb feltételek teljesülnek)	A jövedelemkivét 30%-áig 25%, a fennmaradó rész után 35%	Bevételtől függően 0-1 700 000-ig: 18%, 1 700 001-től: 306 000 forint és az 1 700 000 forinton felüli rész 36%-a	Max. 2%. Önkormányzati döntés alapján változhat. Naptári naponként max. 1000 vagy 5000 Ft tevékenységtől függően.	25%
Bevallási idők	Havi, negyedéves, éves	A tárgyévet követő május 31.	A tárgyévet követő február 15.	A tárgyévet követő február 15.	A tárgyévet követő február 15.	A tárgyévet követő május 31.	A tárgyévet követő február 15 vagy május 31.
Befizetési határidők	Negyedévet követő hó 20.-a, tárgyhót követő 20.-a.	Negyedévente vagy havonta	A tárgyévet követő február 15.	A tárgyévet követő február 15.	A tárgyévet követő február 15.	Március 17., október 31. előlegfizetési kötelezettség, az elszámolás bevallásakor (máj 31.) történik	Előlegfizetési kötelezettség a negyedévet követő hónap 12. napjáig.

Bérfizetéshez kapcsolódó adók (járulékok)

Adónem	Alapja	Mértéke	Bevallási idők	A befizetés határideje
Nyugdíjbiztosítási járulék	A járulékalapot képező jövedelem	24%	A bevételtől függően éves , negyedéves vagy havi bevallás	Az elszámolt hónapot követő hónap 12.-e
Egészségbiztosítási járulék	A járulékalapot képező jövedelem	5%	A bevételtől függően éves , negyedéves vagy havi bevallás	Az elszámolt hónapot követő hónap 12.-e
Egészségügyi hozzájárulás	-	14% vagy 1950 Ft/hó	A bevételtől függően éves , negyedéves vagy havi bevallás	Az elszámolt hónapot követő hónap 12.-e
Munkaadói járulék	Bruttó munkabér, és egyéb juttatás, továbbá a cégautó adó 25%-a	3%	A bevételtől függően éves , negyedéves vagy havi bevallás	Az elszámolt hónapot követő hónap 12.-e
Szakképzési hozzájárulás	A bruttó bérköltség	1,5% (kizárólag agrártevékenység esetén 1,3%)	A bevételtől függően éves , negyedéves vagy havi bevallás	Az első félévet követő hónap 20-ig előleget kell fizetni
Személyi jövedelemadó-előleg	Összevont adóalapba tartozó rendszeres jövedelem. A megállapításkor figyelembe kell venni az adójóváírást (max. 1 250 000 Ft/év esetén: 18%, max 11 340 Ft/hó)	0-1 700 000 Ft-ig 18% 1 700 001 Ft-tól 306 000 Ft és az 1 700 000 Ft-on felüli rész 36%-a	Vállalkozási tevékenységet nem folytató magánszemélyek adófizetése: május 20.	Az elszámolt hónapot követő hónap 12-e
Nyugdíjjárulék (nem magánnyugdíj pénztár tag munkavállaló)	A járulékalapot képező jövedelem	9,50%	A bevételtől függően éves , negyedéves vagy havi bevallás	Az elszámolt hónapot követő hónap 12-e
Nyugdíjjárulék (magánnyugdíj pénztár tag munkavállaló)	A járulékalapot képező jövedelem	1,50%	A bevételtől függően éves , negyedéves vagy havi bevallás	Az elszámolt hónapot követő hónap 12-e
Magánnyugdíjpénztári tagdíj	A járulékalapot képező jövedelem	8%	A bevételtől függően éves , negyedéves vagy havi bevallás	Az elszámolt hónapot követő hónap 12-e
Egészségbiztosítási járulék	A járulékalapot képező jövedelem	6%	A bevételtől függően éves , negyedéves vagy havi bevallás	Az elszámolt hónapot követő hónap 12-e
Munkavállalói járulék	A kifizetett bruttó munkabér	1,5%	A bevételtől függően éves , negyedéves vagy havi bevallás	Az elszámolt hónapot követő hónap 12-e

Alapvető gazdasági számítások

Egy vállalkozás tevékenysége nagyon összetett. Naponta nagyon sok olyan esemény történik, amely az eredményt befolyásolja. Természetesen a vállalkozónak szüksége van arra, hogy tisztában legyen helyzetével, hogy megfelelő elemzéseket, összehasonlító számításokat végezzen ahhoz, hogy meg tudja ítélni, milyen változtatásokat kellene esetleg végrehajtania. Előfordul, hogy bizonyos számításokat azért kell elvégeznie, mert ezt számára külső szervek (pl. a bankok a hitelkérelem elbírálásához) előírják. Ezeknek a feladatoknak a megoldásához nyújtanak segítséget a gazdasági számítások, amelyeknek sokak által művelt tudománya a statisztika.

A gazdasági számítások jelentősége egy vállalkozás életében

- A jövőbeni tervek készítéséhez nélkülözhetetlen az, hogy a jelenlegi helyzetet ismerjük. Ezt a legegyszerűbben számszerűen kifejezett adatokkal lehet megoldani.
- A vállalkozásnak mind saját belső tevékenységéről, mind a külső környezetről információkra van szüksége, gondoljunk, csak pl. a konkurenciára, a piaci helyzet értékelésére, de a létszám - kihasználtságra, vagy a pénzünk megtérülési idejére is kíváncsiak vagyunk
- A feladatok végrehajtásának ellenőrzéséhez is jól használhatók a statisztikai adatok.

A statisztika lényege azonban nem a számok összegyűjtése és mutatók képzése. Ezek csak eszközök az elemzéshez, mely a változások okaira szövegesen ad magyarázatot. Az elemzés a vállalkozó egyik legfontosabb tevékenysége, ha helyt akar állni az üzleti életben. Tudnia kell, hogy mi történt, mi történik a cégnél és miért, ha kell, hogyan, miként lehetne változtatni. Ha mindezeket nem teszi meg, óhatatlanul lemarad a piaci versenyben.

A gazdasági számításokkal szemben támasztott követelmények:

- Legyenek torzítatlan, valóságot tükröző adataink. Nem érdemes megszépíteni a valóságot, a gazdasági életben nem szabad az álmokra építeni.
- Az adatközlés legyen áttekinthető és tömör. Vég nélküli táblázatokkal, több száz oldalas értékelésekkel nehezen lehet boldogulni. Törekedni kell az egyszerűsége, de egyben szem előtt kell tartani, hogy az igényességünket soha ne adjuk fel.
- A számítások és az elemzések legyenek minél gyorsabbak. Nyilvánvaló követelmény a gyorsaság. A piac változásaira nagyon hamar kell reagálni, nem várhatunk hosszú ideig, csak azért, mert nem vagyunk készen az elemzéssel.

Összefoglalva tehát a gazdasági számításoknál a lényeg a gyors, szakszerű, áttekinthető munka, amely lehetőséget ad a minél szélesebb körű elemzésre.

Milyen feladatokat kell megoldanunk a statisztikai munka során?

Adatgyűjtés: Természetesen először szükségünk van olyan adatokra, amelyeket azután felhasználhatunk. Ezeknek az adatoknak a vállalkozás nyilvántartásai jelentik a forrását. Volt már szó arról, hogy minden vállalkozásnak eleget kell tennie a számviteli nyilvántartási kötelezettségeinek. Ugyanezek a nyilvántartások használhatók fel a gazdasági számításoknál is.

Adatok ellenőrzése, és megfelelő csoportokban történő feldolgozása. Korábban már célul tűztük ki, hogy a számítások legyenek pontosak, érdemes tehát az adatokat a legkörültekintőbben kiválasztani.

Az ellenőrzött és feldolgozott adatok elemzése: Ez a tulajdonképpeni célunk, ezért végezzük számításainkat, hogy eljussunk arra a szintre, amikor képesek vagyunk a következtetések levonására.

A gazdasági számításokhoz kapcsolódó alapfogalmak

Statisztikai sokaság:

Erre irányul a statisztikai vizsgálat. A statisztikai sokaság állhat emberekből, tárgyakból, eseményekből, stb. Ezek az összegyűjtött, még rendszerezetlen adatok nem alkalmasak arra, hogy következtetéseket vonjunk le belőlük. A statisztikai sokaság tehát nem más, mint rendszerezetlen információk tömege. A statisztikai sokaságot alkotó részeket nevezzük megfigyelési egységeknek.

A statisztikai időszakok:

A gazdasági számítások során több időszak (több év, negyedév, hónap, stb.) adataival találkozhatunk. Ezeket a következőképpen különböztethetjük meg egymástól:

- **Bázisidőszak:** az, amihez a többi időszak adatait viszonyítjuk. Általában a megelőző év, vagy annak azonos időszaka, de lehet egy más kiválasztott időszak is. Ha idősort elemzünk, általában az első adatot választjuk bázisadatnak, de ez nem kötelező előírás. A bázisidőszak adatát bázisadatnak nevezzük. Értéke mindig 100%.
- **Tervidőszak:** az, az időszak, amelyre a tervet készítjük. A tervidőszak adatát tervadatnak nevezzük.
- **Beszámolási időszak:** az, az időszak, amelynek szemszögéből az elemzést végezzük, amelynek adatait a bázisidőszakéhoz, vagy a tervidőszakéhoz viszonyítjuk. Hívhatjuk még tárgyidőszaknak, vagy tényidőszaknak is. A beszámolási időszak adatát általában tényadatnak nevezzük, de a beszámolási adat, vagy a tárgyadat sem hibás megnevezés.

A három statisztikai adat azonban általában csak két időszakra vonatkozik. Ugyanis a terv, és tényadat ugyanarra az időszakra vonatkozik, az egyik az elképzelés, (amit szerettünk volna elérni) a másik a valóság.

A statisztikai adatokat általában nem önmagukban, hanem más adatokkal összefüggésben értékeljük. Vagyis, mindig két, vagy több adatot kell összehasonlítani, egybevetni, hogy ki tudjuk számítani, hogy milyen kapcsolat áll fenn közöttük.

A statisztikai adatok és mutatószámok kifejezhetik a vizsgált jelenség:

- ❑ **Nagyságát:** természetes mértékegységekben, vagy értékben. Ez a legegyszerűbb lehetőség az összehasonlításra. Az adatokat egyszerűen egymás mellé sorakoztatjuk, és csak nagyságrendjüket hasonlítjuk össze, vagyis számítás nélkül megállapítjuk, hogy melyik adat a nagyobb, vagy a kisebb, melyik nőtt, vagy csökkent.
- ❑ **Változását:** természetes mértékben, vagy értékben. Ilyenkor egy egyszerű számítást végzünk, tehát megállapítjuk az adatok különbségét, azt, hogy az egyik adat mennyivel nagyobb, mint a másik, mennyi a növekedés, vagy a csökkenés. Ez a két módszer azonban nem ad lehetőséget arra, hogy kifejezzük, milyen alaphoz lépest, mekkora a változás, milyen a változás mértéke.
- ❑ **Más adatokhoz mért arányát: viszonyszámokkal:** Az előző hibát küszöbölhetjük ki azzal, ha kiszámítjuk, hogy az egyik adat hányszor nagyobb a másikonál, azaz az adatok egymáshoz való arányát állapítjuk meg. Az összehasonlításnak ez a módja a viszonyzámszámítás.
- ❑ **Átlagos nagyságát:** Sokszor előfordul, hogy a vizsgált sokaságot a megfigyelési egységek felsorolása helyett egyetlen adattal szeretnénk jellemezni, amely a sokaság legfontosabb tulajdonságáról tájékoztat. Ilyenkor számolunk átlagokat.
- ❑ **A mennyiségek és az árak változásának hatását:** amikor külön elemezzük, hogy ez a két tényező hogyan hatott a bevétel alakulására, akkor indexeket számítunk.

A viszonyszámok

A viszonyszám fogalma: A viszonyszám két statisztikai adat hányadosa, kifejezi az egyik adatnak a másikkhoz mért arányát.

A viszonyszámok kiszámításához két adatra van szükségünk:

- ❑ A viszonyítandó adatra (ez az az adat, amelyet a másikkhoz viszonyítjuk)
- ❑ A viszonyítási alapra (ez az az adat, melyhez viszonyítunk)

A viszonyszám tehát nem más, mint egy olyan tört, amelyiknek számlálójában a viszonyítandó adat, a nevezőjében pedig a viszonyítási alap szerepel.

$$\text{VISZONYSZÁM (\%)} = \frac{\text{Viszonyítandó adat}}{\text{Viszonyítási alap}} \times 100$$

A viszonyszámok fajtái:

- ❑ Bázisviszonyszám
- ❑ Láncviszonyszám
- ❑ Dinamikus viszonyszám
- ❑ Tervfeladat viszonyszám
- ❑ Tervteljesítési viszonyszám
- ❑ Megoszlási viszonyszám (Koordinációs viszonyszám)
- ❑ Intenzitási viszonyszám *

A bázisviszonyszám

Az idősor minden egyes tagját ugyanazzal, a bázisként (vagyis összehasonlítási alapként) kiválasztott adattal osztjuk. A bázisként kiválasztott év, vagy időszak (ez általában az idősor első tagja) bázisviszonyszáma mindig 100 %. (**VB₁=100%**)

$$\text{BÁZISVISZONYSZÁM (\%)} = \frac{\text{Vizsgált adat}}{\text{Bázis adat}} \times 100$$

Jele: Vb% vagy VB%   mértékegysége: %

A bázis viszonyszám azt fejezi ki, hogy egy meghatározott időszakhoz vagy időponthoz képest milyen arányú a változás.

Példa:

Év	Forgalom (m Ft.)	A bázisviszonzszámok kiszámítása	Bázisviszonzszám (%)
2002.	179,8	179,8/179,8 = 1,0000	100
2003.	186	186,0/179,8 = 1,0345	103,5
2004.	200,7	200,7/179,8 = 1,1162	111,6
2005.	218,1	218,1/179,8 = 1,2130	121,3
2006.	202,2	202,2/179,8 = 1,1246	112,5

A bázisviszonzszám kifejezi, hogy 2000 és 2004 között hogyan alakult a forgalom a 2000 év százalékában.

* Az intenzitási viszonzszám ismertetése konkrét gazdasági kategóriák bemutatása során történik, mint például a havi termelékenység, havi átlagbér, minőségi mutató, leterheltség. Az előbb felsorolt mutatókat nem százalékban fejezzük ki, hanem a viszonyítási alap egységében.

A láncviszonzszám

Az idősor minden egyes tagját a közvetlenül megelőzővel osztjuk, vagyis a viszonyítási alap mindig a viszonyítandó adatot megelőző adat.

$$\text{LÁNCVISZONYSZÁM (\%)} = \frac{\text{Vizsgált adat}}{\text{Megelőző adat}} \times 100$$

Jele: VI % vagy VL%   mértékegysége: %

A láncviszonzszám olyan dinamikus viszonzszám, amely megmutatja az előző időszakhoz képest a változás mértékét.

Az első évben nem számíthatunk láncviszonzszámot, mert az idősor első adatához nem lehet megelőző adatot rendelni. ($VL_1 = -$) Továbbá a számítási metodikából adódóan, hogy a második bázis viszonzszám, és a vele egy sorban lévő lánc viszonzszám adata mindig megegyezik! A további viszonzszámoknál ez az egyezés nem törvényszerű!

Példa:

Év	Forgalom (m Ft.)	A láncviszonzszám kiszámítása	Láncviszonzszám %
2002.	179,8	-	-
2003.	186	186,0/179,8 = 1,0345	103,5
2004.	200,7	200,7/186,0 = 1,0790	107,9
2005.	218,1	218,1/200,7 = 1,0867	108,7
2006.	202,2	202,2/218,1 = 0,9271	92,7